

Összefoglalás

Druzsín József¹

Horváth Ernő repülőgép-konstruktőr, aviatikus

Érkezett: 2021.12. 07. 15 700 n

Kulcsszavak

Összefoglalás: A magyar motoros repülés aviatikus életét egy lelkesedés hajtotta: a repülés feltétlen szeretete. Horváth Ernő repülőgép-konstruktőr életrajzának felidézése, a technikatörténeti érdekességek és kevésbé ismert életrajzi adatok említése mellett a szerző célja rávilágítani arra az elkötelezettségre, a hálázatra, amelyben repülőgéptervezők, tudósok, katonák közös vonása volt a magyar repülés korszakának.

Összefoglalás angolul

Kulcsszavak: Horváth Ernő, Rákosmező, Prodam Guido, Fecske, Repülő Kísérleti Intézet

Abstract: The struggling life of Hungarian aviators was driven by an enthusiasm: the unconditional love of flying. In addition to recalling the biography of aircraft designer Ernő Horváth, mentioning technical historical curiosities and little-known facts, the author aims to shed light on the commitment and humility that was characteristic of designers, pilots, scientists and soldiers at the beginning of the Hungarian aviation.

Kulcsszavak angolul

Key words: Horváth Ernő, Rákosmező, Prodam Guido, Fecske, Repülő Kísérleti Intézet

A hazai repülés története visszanyúlik az emberiség motoros repülésének kezdeteihez. Blériot² sikereit követően számos országban megfordult, hogy bemutassa tudományát és népszerűsítse a repülést, amelyet sokáig komolytalan, nyaktörő virtuskodásnak tartott még a tudományos közvélemény is. Ebben a nem kimondottan hízelgő gondolatban annyi igazság biztosan volt, hogy az első aviatikusok között csak kevés képzett műszaki szakembert találhatunk. Többségük lelkes amatőr volt csupán, akik között a kerékpárszerelőtől a gyógyszerészig, az ügyvédtől a lakatosmesterig minden szakma képviseltette magát. Ennek ellenére, az ő kezdeti tapasztalataik alapozták meg a későbbi sikereket és a repülés tudományának hazai kibontakozását.

Horváth Ernő Horváth Gyula orvos és Braunwarth Gizella fiaként született Budapesten, 1883. november 11-én. 1908-ban szerzett matematika–fizika szakos középiskolai tanári oklevelet és még abban az évben engedélyt kért a fővárostól, hogy a gellérthegyi Citadellán Lilienthal³ mintájára siklórepülő építhessen, de válasza sem méltatták. Amint Dr. Kutassy Ágoston⁴ megkezdte tevékenységét Rákosmezőn, Horváth mindennapos látogató lett a kezdetleges repülőtéren. Ott ismerkedett meg egy gazdag sertéskereskedővel, aki egy Blériot-gépet szeretett volna vásárolni. Az ő kíséretében Horváth végigjárta a repülőkísérletek franciaországi útját. Alapján a kereskedő felkérte, hogy Magyarországon építsen egy Blériot-gépet. Horváth matematika–fizika szakos tanár így a rendelkezésére álló, korai tapasztalatai alapján a Blériot-géptől képezte magát, hogy a repülés elméleti alapjait is megismerhesse. A kereskedőhöz hasonló konstrukciót megalkotta, a

Ezek végjegyzetbe fognak a nyomtatott változatnál kerülni

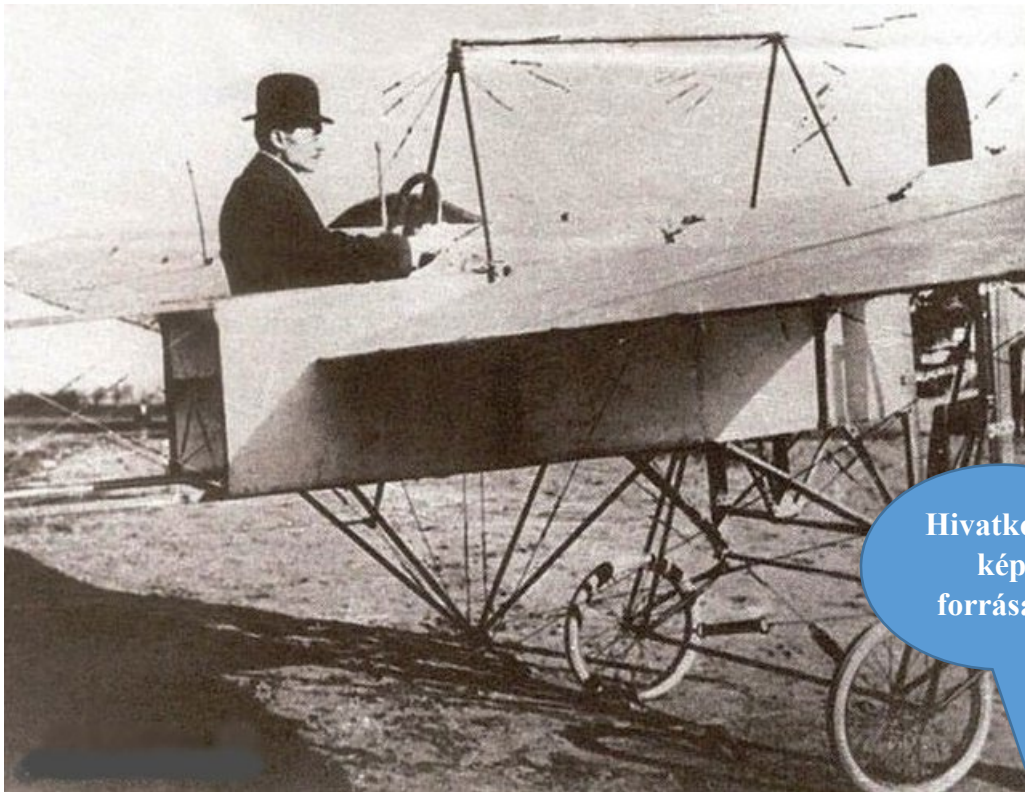
¹ Druzsín József őrnagy, Haditechnika folyóirat, katonai szerkesztő. ORCID 0000-0002-2971-1805

² Louis Blériot francia mérnök, konstruktőr, pilóta. (Cambrai, 1872. július 1. – Párizs, 1936. augusztus 2.) 1909. július 13-án repülőgéppel megtette az Étampes és Chevilly közötti 42 kilométeres utat, ami jóval több, mint a Csatorna Calais és Dover közötti 33 km-es szélessége. Ez a repülése egy csapásra híressé tette.

³ Otto Lilienthal (Anklam, Pomeránia, 1848. május 23. – Berlin, 1896. augusztus 10.) német repülőgép-mérnök, feltaláló, pilóta. A madarak repülését utánzó siklórepülőket tervezett és készített.

⁴ Dr. Kutassy Ágoston (Budapest, 1879. augusztus 17. – Berlin, 1932. augusztus 20.) magyar köztisztviselő, repülőgép-pilóta, a motoros repülés első aktivistája. Az első magyar, aki repülőgéppel felszállt a levegőbe, és felavatta az első repülőteret.

megrendelő elvesztette vagyonát. Az elkészült gép így Horváth tulajdonában maradt, aki megtanulta a repülőgépet. A gépét maga kormányozta. [1] Megjelenését tekintve Horváth igazi tanár volt, nemcsak a gép, hanem a gép építésének minden részlete is a tanár kezében mutatkozott. Ellentétben a többi aviatikus társával, akik jó mechanikai érzésükre és kerékpár- vagy automobilszerelési képességeikre alapoztak, Horváth tanár úr komoly számításokat végezve készítette a terveit. 1910 májusában azonban lezuhant, és a gép is megsérült, de a júniusi Nemzetközi Repülőversenyen már ezzel a géppel nyerte el az I. helyezését járó 7500 frankot [2]. Nyeremények azonban csak ritkán adódtak, a létfenntartáshoz, az építés költségeihez és esetleg alkalmazottak (szerelők, pilóták) fizetéséhez a legtöbb aviatikus saját vagyonát emésztette fel, később pedig inkább a szájától vonta meg a falatot, csak repülhessen.

Hivatkozás
kép
forrására

1. ábra. Horváth Ernő aviatikus kezdetben maga vezette a Horváth I. repülőgépet [3]

A repülés hazai bölcsője a Rákosmezőnek nevezett lovassági gyakorlótér volt (a mai Éles sarok – Fehér út – Kerepesi út – Keresztúri út által határolt terület). Ott alakult ki a fából épült, kezdetleges hangárvas, ugyancsak ott történt a gépek tervezése és a többnyire önerős építés is a gyakorlótéren indult. Horváth az elsők között telepedett meg a repülőtéren, a 10. számú hangárban. Repülőgéptervezőként több, a kor színvonalán álló, mintegy 25 000 korona értékű monoplánt (egyfedelű repülőgépet) tervezett és diákjai segítségével, saját vagyonából épített. Repülőgépvezetőként az országban több repülőnapon propagálta a repülést, noha rossz látása miatt 7,5 dioptriás szemüveg viselésére szorult. (1. ábra) A baleseteket azonban főként műszaki problémák okozták: a zongorahúrból készült szárnyfeszítő kábelek szakadása, a futómű kerekének elakadása a homokos felszállómezőn és a motorok hibái. A repülőgép-konstrukciók ekkor még nem voltak kiforrottak, így a tanár úr a Horváth I. típusú gépet a tapasztalatok alapján többször is áttervezte, módosította. A repülőgép, modellkísérletek alapján először delta alakú vezérsíkkal készült, a gyakorlatban mégsem vált be. Az I-es széria gépeit három változatban készítette el és a függőleges vezérsíkra írt arab számmal különböztette meg azokat. Az 1.

változat 7,8 m hosszú, nem vásznazott, rácsszerkezetű törzse alatt Blériot-rendszerű futómű helyezkedett el, erőforrásként pedig egy 25 LE-s Anzani-motor szolgált. A 2. változat törzse 8,5 m volt, a 3. pedig ismét rövidebb törzssel, de nagyobb vízszintes vezérsíkkal rendelkezett. Már az első változatú, Horváth I. elnevezésű gépeivel (1. táblázat) az 1910. június 5–15. közötti II. budapesti nemzetközi repülőversenyen a magyar csapatok közül Horváth Ernő Magyar Nemzeti Díjat nyert. [4] Az I. sorozat gépeivel a versenyen részt vevő pilóták közül lett aviatikus, Prodam Guido, valamint Fekete István.

Táblázat, grafikon szerkeszthető formában

Horváth Ernő saját gépeit kezdetben maga is pilóta volt, de miután 1910. október 25-én súlyos repülőbaleset szenvedett, pilótaként nem repülésről örökre le kellett mondania. A repülőgépvezetés veszélyes feladatára a későbbiekben képzett pilótákat alkalmazott [1; 12. o.]. (2. ábra)

1. táblázat. Horváth I. monoplán főbb műszaki adatai (A szerző szerkesztése az [1] alapján)

Fesztáv	9,5 m
Törzs hossz	7,8–8,5 m
Üres tömeg	200–220 kg
Max. sebesség	55 km/h
Motor	25 LE-s Anzani 3 hengeres, léghűtéses

1911-ben Horváth tanár úr kifejezetten pilótaoktatás céljára, az I-es széria Anzani motorjához új sárkányt tervezett Horváth II. néven. A repülőgép fesztávja 11 m, hossza 8 m volt. A trapéz formában keskenyedő szárnyú és már zárt, azaz vásznazott törzsű változaton tanult repülni Weber Károly és Vizi István [5].

A repülőbemutatók hírére kíváncsi nézők tömegei látogattak ki a Fehér úti repülőtérre. 1911 nyarán Rákoson több szerencsétlen kimenetelű repülőesemény is történt, amelyek oka többek között az efféle látványossághoz nem szokott nézőközönség fegyelmezetlensége volt.

2. ábra. Légesavartörés a Horváth II. gépen. Előtérben Horváth Ernő konstruktőr (jobbról) és Prodam Guido pilóta [6]

Műszaki problémákból sem volt hiány: 1911 augusztusában az 500 koronás Sacelláry-díjért Prodam Guido is versenybe szállt, de repülés közben a motorja leállt, a gép dugóhúzóba esett és lezuhant. Prodam túlélte a zuhanást, de a gép megsemmisült.

1911 nyarán Horváth Ernő állami támogatásként egy 35 LE-s Daimler motort kapott, amely köré konstruálta a III. számú gépét, mely változatai szintén fejlődő ívű sorozatot alkottak. (2. táblázat) A repülések során szerzett tapasztalatok alapján Horváth folyamatosan továbbfejlesztette a gépeit, így a III. sorozatnak is három változata ismert (A, B, C) [1].

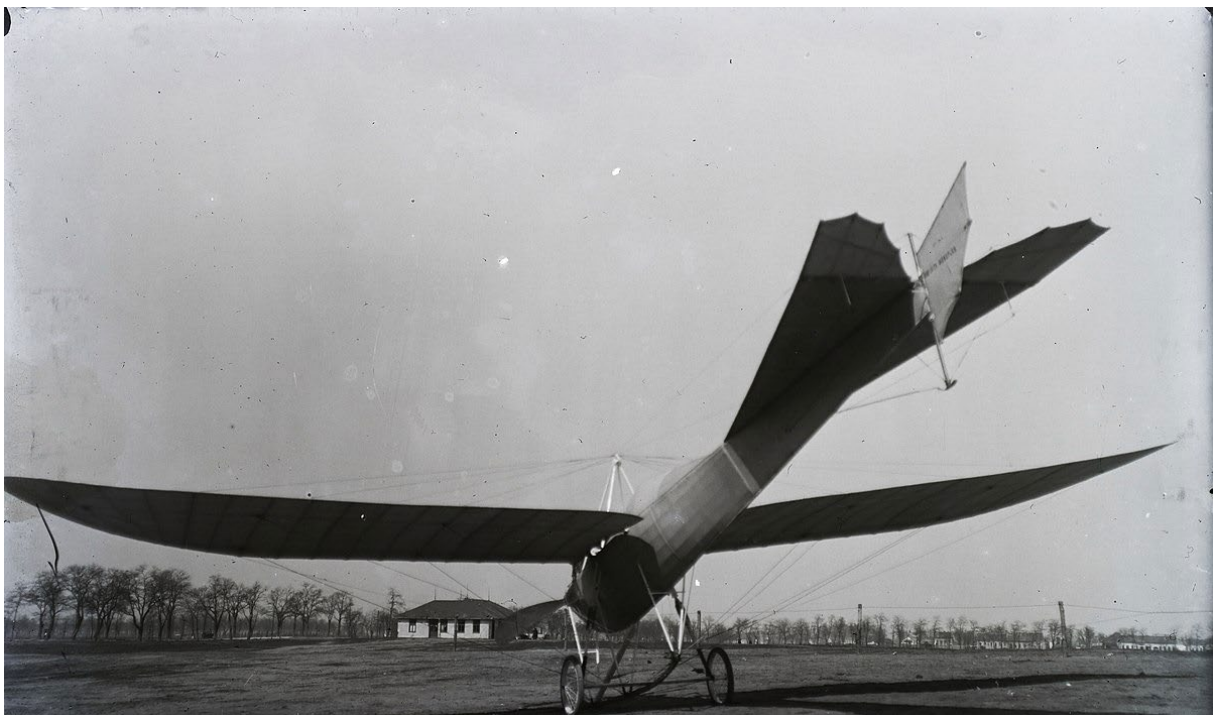
A legmodernebb szárnyszerkezeteket alkalmazta, hiszen az enyhén trapéz alakú, kifelé csökkenően ívelt szárnyak és a félszárnyak végén alkalmazott, sugaras bordázattal elcsavart lekerekítés igen jó hatásfokú és stabilitású, kis indukált ellenállású szárnyat eredményezett [5]

2. táblázat. Horváth III./A monoplán főbb műszaki adatai (A szerző szerkesztése az [1] alapján)

Horváth III./A monoplán főbb műszaki adatai	
Fesztáv	11,48 m
Törzs hossz	8 m
Üres tömeg	260 kg
Max. sebesség	100 km/h
Motor	35 LE-s Daimler motort

Hivatkozás a már egyszer hivatkozott forrásra

Novemberben Prodam Guido a Horváth III. monoplánnal a Rákosmezőről felszállva észak felé indult, majd a Duna felett repülve megkerülte Pestet. Ezt a 12 perces repülést a korabeli sajtó istenkísértő merészségnek minősítette. Viszonyításként szolgálhat, hogy néhány nap múlva Prodam Rákosról Maglódra (3. ábra), a mintegy 20 km-es utat ekkor 16 perc repüléssel tette meg. [1; 93-94. o.] Az év végén a gépet Prodám szülővárosába, Fiumébe szállították, ahol december 10-én 15 000 főnyi közönség szemeláttára átrepülte vele a Quarneró-öblöt. (4. ábra)

3. ábra. A Horváth III./A repülőgép, amellyel Prodam Guido 1911 novemberében Budapest felett repült, majd 1912-ban Fiuménél a tengerbe zuhant [7]

1912. január 12-én Prodam Guido – a Horváth III./A monoplánnal – sikeres pilótavizsgát tett és megszerezte Magyarországon az 5. számú pilótaigazolványt. A hatóságok egyre kevésbé nézték jó szemmel az aviatikusok lelkes próbálkozásait, különösen akkor, ha az balesettel végződött. Az 1910-es évek elejétől kezdték a repülési engedélyt pilótavizsgához kötni. Az általában 20–50 m magasan végzett látványos repülőprodukciók helyett abban az időben már 400 m-es magassági rekordok is születtek. Prodam az eredményeken felbuzdulva néhány nap múlva megkísérelte átrepülni az 1036 méter magas Monte Maggiore hegyet Itáliában, de a rossz időjárás miatt az Adriai-tengerbe zuhant. A pilótát a halászok kimentették, de a gép elmerült. A repülés jelentősége mégis vitathatatlan, hiszen Abbázia felett, 800 méter magasból ekkor dobta le Prodam az első magyar légi posta küldeményt [1; 96.o.]. A híressé vált repülőgépet később a Közlekedési Múzeum megvásárolta és 1913-tól közszemlére állította, mint repüléstörténeti emléket [5].

4. ábra. A Horváth III. monoplán Prodam Guido pilótával a fedélzetén Fiume felett 1911-ben [8]

Az Osztrák–Magyar Monarchia légjáró csapatainak katonai repülőgépek tervezésére kiírt pályázatán Horváth tanár úr egy 70 LE-ös Austro-Daimler motort nyert, amelyhez 1912 nyarán megépítette a négyszögletes törzskeresztmetszetű, keskenyedő szárnyformájú, Horváth III./C jelű, akkor leggyorsabbnak számító (3. táblázat), kétüléses katonai repülőgépet. Lányi Antal „Az Est” nevű gépe után ez a konstrukció volt a Rákosmező második hadirepülőgépe [9]. A nagybányai repülőbemutatón szerzett sérülései miatt, a gépet nem Prodam, hanem Dobos István és Kvasz András repülték.

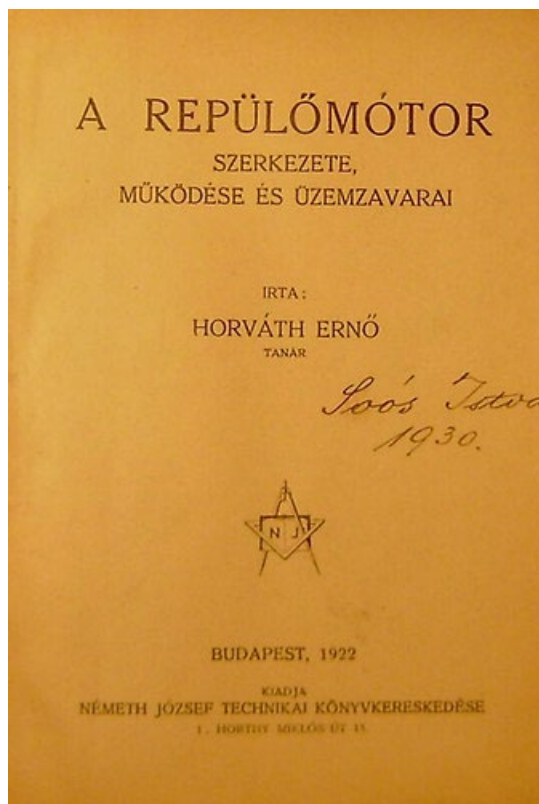
3. táblázat. Horváth III./ C monoplán főbb műszaki adatai (A szerző szerkesztése az [1] alapján)

Horváth III./ C monoplán főbb műszaki adatai	
Fesztáv	12 m
Törzs hossz	9 m
Üres tömeg	420 kg
Max. sebesség	110 km/h
Motor	70 LE-s Daimler 4 hengeres, vízhűtéses

1912. november 12-én Kvasz is körbe akarta repülni Pestet, de gépének motorja meghibásodott, ezért az Erzsébet-hídnál a Duna vizére hajtott végre kényszerleszállást. Kvaszt és a gépet is kimentették, sőt a repülőgép is javítható maradt [9]. A Fecske névre keresztelt Horváth III./ C monoplán hiába bizonyított, sorozatgyártásba soha nem került. Az egymásnak ellentmondó források szerint ez a gép (is) a Közlekedési Múzeumba került és a II. világháború bombázásai során pusztult el [1], [5]. A gép másolata 1983-óta a budapesti Fórum Hotel (Atrium Hyatt Budapest) belső udvarát díszítette. A repülőszerkezet szimbolizálta, hogy a szálloda egyik tulajdonosa a magyar nemzeti légitársaság volt.

Horváth Ernő ezután már nem épített több repülőgépet, 1913 tavaszán visszavonult. Az anyagilag megrendült aviatikai vállalkozást Prodam vette át [1; 30. o.]. Horváth önként jelentkezett katonának, 1915-ben tartalékos főhadnagyként a Repülőgépmotorok tantárgyat oktatta a Petróczy István által vezetett bécsújhelyi repülőtishti iskolában.

Életének első társa 1909–1920 között Ulbrich Ilona Eleonóra Lujza volt, de 1924-ben újra nősült és haláláig második feleségével, Pédery Klára Annával élt [10].

5. ábra. A Horváth Ernő által 1922-ben írt tankönyv, „A repülőmotor” címlapja [11]

1922-ben jelent meg A repülőmotor című könyve (5. ábra), majd ismét matematika–fizika szakos tanárként oktatta a fiatalokat a Horánszky utcai gimnáziumban. Az 1940-es években a

légierő szolgálatába lépve Székesfehérváron, majd Csepelen a Repülő Kísérleti Intézetben dolgozott. A Repülő Kísérleti Intézet a Weiss Manfréd Részvénytársaság gyári repülőterén kapott elhelyezést, és a Magyar Királyi Légierő repülőgép-minősítő szervezete volt. A konstruktőr 1943. január 3-án hunyt el, sírja a Fiumei úti sírkert 49. parcellájában található (száma: 49-2-57).

Horváth Ernő gépeit változó görbületű és hajlásszögű szárnyakkal építette, amellyel jó oldal- és hosszstabilitást, valamint siklóképességet ért el. Magyarországon elsőként foglalkozott azzal a problémával, hogyan lehetne a repülőgépek magassági és oldalkormányát egyetlen, univerzális kormányval helyettesíteni. Zsélyi Aladár⁵ mellett a tudományos alapon kísérletező, legtermékenyebb aviatikus volt [12].

A Horváth III./C Fecske replikája 1992–93-ban készült Farkashegyen, a MÉM Repülőgépes Szolgálat Oktatóbázisán az Old Timer Alapítvány közreműködésével, amely azóta a Luftfahrt-Museum Laatzen-Hannover e.V. repüléstörténeti gyűjteményében hirdeti a magyar repülés hőskorának dicsőségét. (6. ábra)

6. ábra. A Hannoveri Repülőmúzeumban található Horvath III./C Fecske replika [13]

Horváth Ernő nevét ma Budapesten, Rákoshegyen, a XVII. kerületi Helikopter lakóparkban utca őrzi.

---

⁵ Zsélyi Aladár (Koch Aladár) magyar gépészmérnök, repülőgép-tervező; jelentős tudományos és publikációs tevékenységet fejtett ki, ő volt a magyar repülési szakirodalom megalapítója. (Csalár, 1883. december 12. – Budapest, 1914. július 1.).

7. ábra. Az Aerofila I. blokk és a bélyegcsik harmadik bélyege a Horváth monoplán rajzával (A szerző felvétele saját gyűjteményéből)

A Horváth III./C repülőgépet magyar bélyegen is megörökítették (katalógus sorszám: 2363, 2365c). 1967-ben Vertel József tervezett (7. ábra) a Nemzetközi LégiPostabélyeg-kiállítás alkalmából Aerofila I. néven, réz és ofszetnyomással készített, négy értékből álló sorozatot és blokkot. A Horváth monoplán és blokkban forgalmazott sorozat harmadik bélyegén kapot

Fontos, hogy összegezzük az elmondottakat

Összegzés

A repülés hazai bölcsőjének egy – Kőbánya peremén található – lovassági gyakorlótér, a Rákosi-réteknek nevezett terület tekinthető. A kezdetleges hangárvárosban számos ügyeskezdő mesterember, kalandvágó ifjú és néhány szakember fogott a repülőgépek tervezésébe és építésébe – többnyire saját zsebből finanszírozva a bizonytalan kimenetelű munkákat. Horváth tanár úr diákjai segítségével, saját vagyonából építette meg az első, korának műszaki színvonalán álló egyfedelű repülőgépét. Horváth Ernő modellkísérletek alapján próbálta ki elképzeléseit, és repülőgépét a tapasztalatai alapján többször is áttervezte. Gépeivel számos rekordot állított fel, és több nemzetközi repülőversenyen díjat is nyert. Elsőként foglalkozott Magyarországon a repülőgépek magassági és oldalkormányát egyesítő, univerzális kormányval. Ő volt a kevés számú tudományterületen a legtermékenyebb. Az első világháború alatt a repülés tantervét a Békéscsabai repülőgép-tanfolyamon oktatta a bécsújhelyi repülőgép- és gépjárműtechnika tanterv alapján, és években a légierő szolgálatába lépett. A Magyar Repülőgép- és Gépjárműtechnika Intézetben kamatoztatta tudását

Amiket meghivatkoztunk, azt itt tüntetjük fel, lehet jogszabály, szabályzat, alapító okirat, cikk, könyv, internetes forrás...

Hivatkozott irodalom:

[1] Dalia László: Repülő emberek Sportpropaganda Vállalat Budapest, 1987. ISBN 963754383X

[2] Samu Ferenc: A „rákosmenti repülők” rövid életrajzai https://web.archive.org/web/20120129221501/http://rakosmenti-repulo-ortenete/Rakosmenti_repulok.aspx (Letöltés: 2021.6.30.)

Könyvnél: Szerző, cím, kiadó kiadás helye, éve, ha van ISBN, oldalszám

[3] Horváth Ernő aviatikus kezdetben maga vezette a Horváth I. repülőgépet Winkler archiv 1910. <https://kepesrepules.wordpress.com/2013/09/30/evfordulok-2013-oktober/> (Letöltés: 2021.6.30.)

- [4] Repülési lexikon I. kötet Akadémiai Kiadó Budapest, 1991. ISBN 9630562081
- [5] Csanádi Norbert, Nagyvárad Sándor, Winkler László: A magyar repülés története Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1973. ISBN 9631006301 pp. 22–23.
- [6] Légcsavartörés a Horváth II. gépen. Előtérben Horváth Ernő konstruktőr és Prodam Guido pilóta Winkler archiv https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Horv%C3%A1th_II.jpg (Letöltés: 2021.6.30.)
- [7] MAGYAR MŰSZAKI ÉS KÖZLEKEDÉSI MÚZEUM / ARCHÍVUM / NEGATÍVTÁR / WÉBER KÁROLYNÉ GYŰJTEMÉNYE. Fortepan — ID 132520 https://download.fortepan.hu/_photo/download/fortepan_132520.jpg (Letöltés: 2021.6.30.)
- [8] Horváth III. monoplán Fiume felett. A pilóta Prodam Guido 1911. a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum tulajdona, leltári szám: MMKM TFGY 3977.
- [9] Nagyvárad Sándor, M. Szabó Miklós, Winkler László: Fejezetek a magyar katonai repülés történetéből Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1986. ISBN 9631066959 pp. 24–25.
- [10] Házasságkötési bejegyzése a Budapest VII. kerületi polgári házassági akv. 902/1909. folyószám. Házasságkötési bejegyzése a Budapest VIII. kerületi polgári házassági akv. 809/1924. folyószám
- [11] Horváth Ernő: A repülőmotor tankönyv címlapja https://bookline.hu/product/home.action?_v=Horvath_Erno_A_e=20&id=79348 (Letöltés: 2021.6.30.)
- [12] HÁRMASHATÁRHEGYI SPORTREPÜLÉSÉRT A HARMASHATÁRHEGYI HONLAPJÁN A „rákosmenti repülő” rövid életrajzai <http://www.harmashatarhegyi.hupont.hu/68/rakosmenti-repulok> (Letöltés: 2021.6.30.)
- [13] A Hannoveri Repülőmúzeumban található Horvath III-C „Fecske replika” (Luftfahrtmuseum Hannover-Laatzen) Fotó Kelecsényi István https://military-technology.blog.hu/2019/11/07/ahol_a_legendak_eletre_kelnek_hannover-laatzen_repulomuzeum (Letöltés: 2021.6.30.)

Internetes hivatkozás: ha ismert a szerző, cím, link, letöltés ideje